

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра педагогіки музичної освіти і виконавського мистецтва

Шовш Лівія Балажівна

**Підготовка педагога-музиканта до застосування
вокалотерапевтичних технік у роботі з підлітками**

Дипломна робота
Освітній ступінь «Магістр»

Науковий керівник:

к.пед.наук.доц. Лендел-Сяркевич А.А.

Допустити до захисту:

Завідувач кафедри педагогіки музичної

освіти і виконавського мистецтва

д.пед.н., доцент Попович Н.М.

«___» _____ 2019 р.

Мукачево – 2019

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра педагогіки музичної освіти та виконавського мистецтва

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до дипломної роботи
Освітній ступінь «Магістр»

на тему: «Підготовка педагога-музиканта до застосування
вокалотерапевтичних технік у роботі з підлітками»

Виконавець: студентка 2 курсу, групи ММ-
2м(з)

спеціальності 025 «Музичне мистецтво»

Шовш Л.Б.

(прізвище та ініціали студента)

Керівник Лендел-Сяркевич А.А.

(прізвище та ініціали)

Рецензент Хижна О.П.

(прізвище та ініціали)

Мукачево – 2019

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Розділ 1. Теоретичні основи дослідження.....	9
1.1. Сутність проблеми фахової підготовки майбутніх педагогів-музикантів...9	
1.2. Вокалотерапевтичні техніки в контексті музично-терапевтичного впливу.....15	
1.3. Особливості застосування основних вокалотерапевтичних технік у роботі з підлітками.....29	
Висновки до першого розділу.....	35
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ-МУЗИКАНТІВ ДО ЗАСТОСУВАННЯ ВОКАЛОТЕРАПЕВТИЧНИХ ТЕХНІК У РОБОТІ З ПІДЛІТКАМИ.....	37
2.1. Діагностика рівня сформованості готовності майбутніх педагогів-музикантів до застосування вокалотерапевтичних технік у роботі з підлітками.....37	
2.2. Експериментальна робота з впровадженням методичних підходів підготовки майбутніх педагогів-музикантів до застосування вокалотерапевтичних технік у роботі з підлітками.....55	
2.3. Результати дослідно – експериментальної роботи.....63	
Висновки до другого розділу.....	65
ВИСНОВКИ.....	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	69
ДОДАТКИ.....	77

ВСТУП

Одним із важливих напрямів державної політики України є спрямування системи освіти на розвиток і становлення життєвокомпетентної творчої особистості, максимального розкриття її природного потенціалу та задатків. Означені завдання реалізуються відповідно до низки міжнародних і вітчизняних стандартів, таких як Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 рр., Європейська стратегія «Здоров'я і розвиток дітей, підлітків» (2005), Концепція загальнодержавної парадигми «Здоров'я – 2020: український вимір» на 2012-2020 роки.

Однак в умовах впливу ряду об'єктивних і суб'єктивних негативних соціокультурних чинників в Україні спостерігається практичне недотримання окреслених освітніх завдань, що призводить до певної неефективності навчального процесу та погіршення стану здоров'я дітей. Нинішній життєвий та загальноосвітній процеси характеризуються збільшенням інтелектуального, емоційного й особистісного навантаження на учнів. Це призводить до невідповідності біологічних затрат адаптаційно-компенсаторним можливостям дитячого організму. За таких умов проблема удосконалення змісту освіти на основі здоров'язберігальних підходів набуває особливої актуальності.

Вирішення даної проблеми потребує пошуку та розробки інноваційної моделі навчання, яка б здійснювала оптимізацію художньо-творчого розвитку дітей на основі оздоровлення та гармонізації її емоційних станів. На нашу думку, саме використання арт-терапії у якості такого підходу, сприяючи розкриттю ресурсних й адаптивних можливостей дитячого організму, створює умови для підвищення ефективності художньо-творчого розвитку підлітків. Основна тенденція змін проявляється в спрямованості на гуманістичні цінності, розвиток загальної та комунікативної культури, особистісне зростання і самоактуалізацію кожного учасника освітнього процесу.

Разом з традиційними функціями, підкреслює В.І.Загвязинський, у шкіл і ВЗО з'явилися нові: експериментально - дослідницька(конструювання власного майбутнього), а також соціальна реабілітація, корекція і допомога. Остання з названих функцій може бути аргументована даними наукових досліджень, згідно з якими у більшості школярів за час навчання погіршується фізичне і психічне здоров'я (показники 70% - 92%). У зв'язку з цим, на думку багатьох відомих учених, виникла необхідність не лише посилити психологічну підготовку учителів, але і включити в освітній процес елементарні психотерапевтичні відомості. Все частіше стали з'являтися публікації, в яких позначена актуальність розробки нового, - терапевтичного - напряму в теорії та практиці освіти. Застосування незвичайного для шкільної практики терміну "терапія" не суперечить, згідно Є.В. Бондаревській та С.В. Кульневичу, а відповідає головній ідеї гуманістичної педагогіки: розвитку творчого потенціалу особистості та її сили" . Отже, виникає потреба в пошуку, адаптації і розробці таких педагогічних технологій охорони здоров'я, які мають неклінічну спрямованість, доступні для освоєння учителями, цікаві і ефективні в роботі з підлітками. Названим завданням відповідає педагогічне застосування вокало-терапевтичних технік, що і зумовило вибір теми дослідження.

Призначення вокало-терапії стверджує В. Беккер-Глош, не в тому, щоб виявляти психічні недоліки або порушення. Навпаки, вона звернена до сильних сторін особистості, а також має неймовірну властивість внутрішньої підтримки і відновлення цілісності людини. Використання мистецтва як терапевтичного чинника найбільш доступне для педагога, тим більше що спеціальні медичні знання при цьому не потрібні. Отже, логічно припустити перспективність цієї інноваційної технології.

Відмітимо і зростаючий інтерес громадськості до цього нового, але вже визнаного напряму гуманітарної діяльності. З 2003 року в м. Києві існує «Арт-терапевтична асоціація», що займається науково-просвітницькою діяльністю,

сприянням розвитку та впровадженню вокалотерапевтичних методів в Україні. Останнім часом утворюються різні благодійні фонди і інші структури, які на практиці роблять спроби до організації системи підготовки в галузі арт-терапії.

Зарубіжні видання по теорії, історії, практиці вокалотерапії відбивають в тій чи іншій мірі усі альтернативні моделі. Велика увага приділена можливостям вокалотерапії в освіті з метою супроводу і підтримки розвитку дітей

У нечисленних вітчизняних публікаціях, навпаки, переважає психотерапевтична і корекційна спрямованість арт-терапевтичної роботи переважно прикладного характеру, без достатніх теоретичних обґрунтувань. Хоча деякі інші напрями терапії мистецтвом: драматерапія, музична терапія, казкотерапія, а також ігрова терапія, - вже досить глибоко розроблені і популяризовані як ефективні лікувальні методи в роботі з дітьми.

Підготовку учителів до застосування вокалотерапевтичних технік логічно розглядати в контексті таких досить глибоко і різнобічно досліджених проблем, як: педагогічні інновації і технології, розвиток фахової компетентності, творчості, а також ряду інших, вказаних нижче в якості методологічних і теоретичних підстав для усього комплексу дослідно-експериментальної роботи по вибраній нами темі.

Відповідно, **метою** дослідження стало теоретичне обґрунтування та експериментальна перевірка процесу формування готовності майбутніх педагогів-музикантів до застосування вокалотерапевтичних технік у роботі з підлітками.

Об'єкт дослідження: процес фахової підготовки майбутнього педагога-музиканта.

Предмет дослідження: етапність формування основних умінь і навичок педагога-музиканта до застосування вокалотерапевтичних технік у роботі з підлітками.

Для реалізації наміченої мети поставлені **завдання** дослідження:

1. Проаналізувати сучасний стан проблеми фахової підготовки майбутніх педагогів-музикантів в науково-методичній літературі.

2. Розкрити сутнісну характеристику вокалотерапевтичних технік в контексті музично-терапевтичного впливу.

3. Проаналізувати зміст, особливості застосування основних вокалотерапевтичних технік у роботі з підлітками.

4. Обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність впровадження методичних підходів підготовки майбутніх педагогів-музикантів до застосування вокалотерапевтичних технік у роботі з підлітками.

Теоретико-методологічні основи дослідження склали теорії вітчизняних і зарубіжних учених в області образотворчої діяльності дітей і дорослих (С. Виготський, В.С. Мухіна, Ж. Піаже, Ю.А. Полуянов та ін.), арт-терапії (А.І. Копитін, Е. Крамер, М. Наумбург, Д. Уеллер і багато інших).

Методологічні основи педагогічних досліджень (В.І. Журавльов, В.І. Загвязинський, Н.І. Загузов, В.В. Краевский, А.М. Новіков, А.І. Піскунов та ін.) стали початковими положеннями для розробки концепції дослідно-експериментальної роботи і вибору відповідних методів.

Методи дослідження:

1. Теоретичні методи: теоретичний аналіз, логічні методи аналізу і формування категорій, понять.

2. Емпіричні методи: вивчення вітчизняної і зарубіжної літератури, документів, фактичних матеріалів, вивчення стану проблеми в педагогічній практиці.

3. Діагностичні (бесіда, анкетування, тестування, методи самооцінок і експертних оцінок, якісний аналіз текстів, малюнків, різні види спостережень, включаючи самоспостереження та ін.). Обстеження, педагогічний експеримент (експериментальні методи).

4. Методи математично-статистичної обробки даних.

Теоретичне значення дослідження полягає у науковій розробці актуальної проблеми музичної педагогіки вищої школи, яка збагачує загальну концепцію становлення фахової діяльності педагогів-музикантів за рахунок дослідження арт-терапевтичного аспекту, поглиблює наукові уявлення щодо арт-терапевтичного потенціалу методів і засобів педагогіки, сприяє подальшому дослідженню процесу формування творчої особистості вчителя музики.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що результати даної роботи можуть бути використані в процесі фахової підготовки майбутніх педагогів –музикантів.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота проводилась на базі МДУ протягом 2018-2019 н.р.

Структура та обсяг магістерської роботи. Дослідження складається зі вступу, двох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків.

Висновки до першого розділу

Сучасний етап соціально-економічного розвитку України, нові орієнтири в соціальному й культурному житті українського суспільства об'єктивно зумовлюють необхідність перетворень у сфері освіти та виховання. Стратегія освітньої політики спрямовується на вдосконалення професійної підготовки майбутнього педагога-музиканта, що дасть змогу забезпечити формування компетентного, всебічно розвинутого та високодуховного фахівця.

Стають актуальними проблеми розвитку майбутнього педагога-музиканта, розкриття його духовного потенціалу, стимулювання творчої активності й креативного підходу до набуття знань, ціннісного ставлення до життя, учнів, професійної діяльності загалом. Актуалізується проблема підготовки майбутнього педагога-музиканта до естетичного виховання учнівської молоді, формування його професійного розвитку як освіченої, гармонійної особистості, здатної вибудувати безконфліктне та високодуховне буття в соціумі.

Увагу фахівців постійно привертає естетичне виховання та розвиток учнів, особливо підлітків, для яких процеси самопізнання та самовдосконалення особистості набувають особливої значущості на тлі низького рівня культури, духовності та естетичних запитів сучасної молоді. Зростає обсяг інформації, яка не завжди відповідає високим етичним та естетичним критеріям. Це негативно позначається не лише на формуванні культури, смаків і вподобань молоді, а й на стані їхнього психічного й фізичного здоров'я. Саме тому для ефективного естетичного виховання важливе значення мають сучасні психотерапевтичні методики, зокрема вокалотерапія.

Завдання вокалотерапії - допомогти учням навчитися використати музику для саморегуляції емоційних станів за допомогою вокалотерапевтичних вправ.

Разом з тим, що вона дозволяє кожній дитині самовиразитися через творчість, виступає і як засіб емоційного виховання і освіти.

Вокалотерапія регулює і розвиває емоційну сферу особи. Вона важлива для психічного формування організму. Робота із звуком, ритмом, диханням, насичення пісні емоційно-виразної, образної сторони, підводить не лише до якісного і технічного виконання пісень, але і формує, коригує особу людини;

Дихальна терапія дозволяє чинити загальнозмцнюючу дію на організм людини, підвищувати рівень концентрації уваги і успішності, понизити захворюваність, навчити довільній регуляції функціями організму з метою профілактики несприятливих наслідків стресу й гіподинамії.

Музично-творча діяльність є запорукою стійкості людини в самих стресових ситуаціях, займаючись творчістю, людина творить не лише музику, а, передусім, себе. Отже, вокалоерапія позитивно впливає на стан організму, коригує наявні відхилення в його фізичному здоров'ї, розширює вплив на емоційну сферу, регулює міжособистісне спілкування в класі, розкриває творчі здібності особи. Таким чином, вивчення і використання на уроках вокалу основ вокалотерапії є важливим чинником підвищення психолого-педагогічної ефективності фахової підготовки майбутніх педагогів-музикантів.

Висновки до другого розділу

Здійснено педагогічну діагностику рівнів готовності майбутніх педагогів-музикантів до застосування вокалотерапевтичних технік у роботі з підлітками, результати якої показали низький відсоток студентів, готових до здійснення зазначеної діяльності. Результати констатувального експерименту підтвердили необхідність упровадження спеціальних заходів, які б дозволили підвищити рівень готовності студентів до застосування вокалотерапевтичних технік у роботі з підлітками.

Упроваджена методика та здійснені обчислення дали змогу зробити висновок про вірогідність отриманих результатів. Позитивна динаміка змін у рівнях готовності студентів експериментальної групи за усіма критеріями свідчить про ефективність запропонованих педагогічних умов та методики підготовки майбутнього педагога-музиканта до застосування вокалотерапевтичних технік у роботі з підлітками.

ВИСНОВКИ

У магістерському дослідженні теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено методичні підходи підготовки майбутніх педагогів-музикантів до застосування вокалотерапевтичних технік у роботі з підлітками.

Реалізовані мета і завдання дають змогу сформулювати такі висновки і рекомендації, що мають теоретичне й практичне значення.

1. Аналіз сучасної філософської, психолого-педагогічної наукової літератури засвідчив актуальність впровадження вокалотерапевтичних технологій у сфері професійної освіти. Виявлено, що такий аспект підготовки майбутнього педагога-музиканта до естетичного виховання підлітків, як використання засобів музикотерапії у підготовчому процесі, є мало дослідженим. Проте арт-вокалотерапія застосовується у вітчизняних та зарубіжних навчальних закладах з метою фахової підготовки майбутнього педагога-музиканта.

Узагальнення ідей учених уможливило висновок про доцільність застосування в професійній підготовці майбутніх фахівців мистецького напрямку вокалотерапії, яка забезпечує можливість зростання на особистісному рівні завдяки використанню художньої творчості; як сукупність прийомів і методів, спрямованих на розширення спектру естетичних потреб, формування естетичного світогляду та досвіду внаслідок прилучення особистості до широкого кола художніх переживань.

2. Визначено, що підготовка майбутнього педагога-музиканта до застосування вокалотерапевтичних технік у роботі з підлітками ґрунтується на єдності загальнопедагогічної складової, зумовленої специфікою мистецьких дисциплін і художньої творчості (зв'язок викладача, мистецького твору та учня; художньо-творча діяльність у різних видах мистецтва, активне емоційно-творче спілкування). Уточнено сутність поняття „готовність майбутнього педагога-

музиканта до застосування вокалотерапевтичних технік у роботі з підлітками”, яка є інтегративним особистісним утворенням та характеризується спроможністю реалізувати майбутнім учителем свій внутрішній потенціал у фаховій діяльності й передбачає сформованість професійно значущих знань, умінь, навичок, особистісних якостей, поглядів і переконань. Структурними компонентами готовності майбутнього педагога-музиканта до застосування вокалотерапевтичних технік у роботі з підлітками визначено: мотиваційний, знаннєвий та діяльнісний.

3. Розглянуто методичні підходи підготовки майбутніх педагогів-музикантів до застосування вокалотерапевтичних технік у роботі з підлітками, в якій, відповідно до визначених умов, виокремлено три етапи: а) ознайомлюючий (реалізується внаслідок впровадження в навчальний процес вокалотерапевтичних технік); б) практичний (реалізується завдяки прилученню студентів до творчої діяльності); в) інтегративний (реалізується в процесі виконання студентами дослідницьких проєктів та в період педагогічної практики).

4. Експериментально перевірено методичні підходи підготовки майбутніх педагогів-музикантів до застосування вокалотерапевтичних технік у роботі з підлітками. Отримані результати експериментальної перевірки засвідчили зростання рівнів готовності студентів експериментальної групи. На основі порівняльного аналізу результатів, отриманих до та після здійснення формувального етапу експерименту, виявлено динаміку змін у рівнях готовності майбутніх фахівців. Так, кількість студентів експериментальної групи з низьким рівнем готовності зменшилася на 25,0%, із середнім – зросла до 9,0%, з високим – збільшилася на 16,0%; рівень готовності майбутніх учителів музики контрольної групи майже не змінився: кількість студентів, що відповідають: а) низькому рівню – знизилася на 4,8%; б) середньому – зросла на 2,7%; в) високому – збільшилася на 2,1% .

Здійснене експериментальне дослідження підтвердило, що запропоновані методичні підходи підготовки майбутніх педагогів-музикантів до застосування вокалотерапевтичних технік у роботі з підлітками забезпечують ефективність процесу навчання. Про це свідчить зростання рівня готовності студентів експериментальної групи за усіма показниками визначених критеріїв, тоді як рівні готовності респондентів контрольної групи залишилися без істотних змін.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>